

АНАЛІЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА БАНКІВСЬКІ КРЕДИТИ В УКРАЇНІ**Котляревський О. В., Оніщенко В. В.**

Проведено исследование макроэкономических факторов ценообразования на банковские кредиты в Украине и сделан анализ их влияния на процент на банковские кредиты. Описано такие основные факторы ценообразования как состояние денежного рынка в стране, уровень спроса и предложения на кредитные ресурсы, уровень учетной ставки НБУ, размер денежной массы (денежного агрегата М2) и уровень инфляции. Описание некоторых макроэкономических факторов изложено с ссылкой на статистические данные деятельности украинских банков, которые дают возможность проследить динамику ценообразования на банковские кредиты на протяжении 2007–2010 гг. По результатам исследования обнаружено существенное влияние макроэкономических факторов на процесс определения окончательной цены на кредитные продукты.

Проведено дослідження макроекономічних чинників ціноутворення на банківські кредити в Україні та здійснено аналіз їхнього впливу на відсоток на банківські кредити. Описано такі основні фактори ціноутворення як стан грошового ринку в країні, рівень попиту і пропозиції на кредитні ресурси, рівень облікової ставки НБУ, розмір грошової маси (грошового агрегату М2) та рівня інфляції. Опис певних макроекономічних факторів подано з посиланням на статистичні данні діяльності українських банків, які дають можливість прослідкувати динаміку ціноутворення на банківські кредити протягом 2007–2010 рр. За результатами дослідження виявлено значний вплив макроекономічних факторів на процес визначення остаточної ціни на кредитні продукти.

Research of macroeconomic factors of bank loans pricing in Ukraine and analysis of their impact on bank loans interest are studied in the article. The following key pricing factors as condition of the money market in the country, the level of supply and demand for credit resources, the level of the NBU discount rate, the size of monetary weight (monetary unit M2) and inflation level are shown. Description of certain macroeconomic factors are given with reference to statistical data of Ukrainian banks, which enable to monitor the dynamic of bank loans pricing during the period 2007–2010. The survey revealed a significant macroeconomic factors effect on the process of final price definition of credit products.

Котляревский О. В.

аспирант УАБД НБУ
helgi87.86@mail.ru

Онищенко В. В.

соискатель УАБД НБУ

УДК 336.781.5

Котляревський О. В., Оніщенко В. В.

АНАЛІЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА БАНКІВСЬКІ КРЕДИТИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день в системі маркетингу українських банків одну з центральних позицій займає їх цінова політика та ціноутворення на власні банківські продукти, особливо ціноутворення на банківські кредити, оскільки прибутковість даних операцій створює для комерційного банку основу для його ефективної діяльності. Питання механізму отримання прибутку комерційним банком в більшій мірі вирішується шляхом формування адекватної системи ціноутворення на банківські послуги взагалі та на банківські кредити зокрема. Ціна на банківські послуги складається під впливом цілого ряду факторів. В умовах високої конкуренції в банківському секторі України зміна того чи іншого фактору, або їхньої сукупності безпосередньо відображається на ціні банківських кредитів та може мати неочікуваний вплив на неї, в кінці і на результати діяльності банку. Вирішення даної проблеми вимагає визначення всіх чинників банківського ціноутворення на кредити в Україні. Особливе місце в даному аспекті займають макроекономічні чинники, оскільки вони є важко прогнозованими, а отже їх важко врахувати при ціноутворенні.

Розглядом даної проблематики займалися такі вчені як: І. Аванесова [1], А. Гальчинський [2], О. Заруцька [3], О. Захарова [4], О. Кірева [5], В. Ю. Плеханов [6], М. Шаповалова [5] тощо. Так, у працях О. Захарової та А. Гальчинського подано загальний перелік факторів ціноутворення; у роботах Ю. Плеханова проведено аналіз вказаних факторів з розмежуванням останніх на загальні і специфічні, а у працях І. Кіреєва та М. Шаповалової – вивчено формування вартості кредитів у країнах з перехідною економікою. Однак, не зважаючи на значну розробленість вказаної теми, невизначеним залишається основний перелік макроекономічних чинників банківського ціноутворення на кредити в Україні, їх аналіз в умовах розвитку вітчизняної банківської системи та оцінка їх впливу в розрізі динамічних змін банківської системи України.

Метою роботи є здійснення аналізу чинників банківського ціноутворення на кредити в Україні та оцінка їхнього впливу на відсоток по банківським кредитам.

Ціноутворення на банківські кредити, у процесі якого встановлюються оптимальна ціна кредитних ресурсів, здійснюється під впливом багатьох факторів [6] (рис. 1).

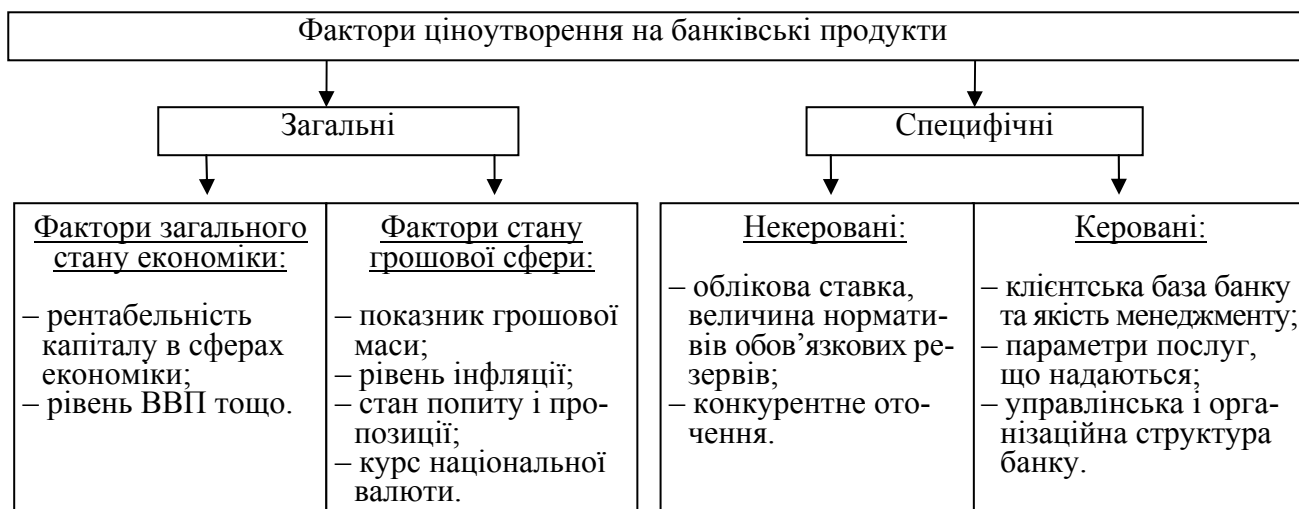

Рис. 1. Фактори ціноутворення на банківські послуги

Серед вказаних факторів, основними, тобто такими які справляють визначальний вплив на ставку по кредитних коштах, можна вважати наступні:

- стан грошового ринку в країні;
- рівень попиту і пропозиції які склались на кредитному ринку;
- розмір кредитної ставки банків-конкурентів;
- розмір грошової маси та рівень інфляції;
- рівень облікової ставки (ставки рефінансування) центрального банку;
- та ін.

Стан грошового ринку в країні є вихідним фактором формування кредитної ставки. При цьому, чим стабільнішим є грошовий ринок країни тим меншими є ціни на банківські ресурси, а чим мінливішим – тим більшими. Це пояснюється процесом управління ризиками банку, який за умови інфляційних процесів у державі намагається завищити ціну кредиту, з метою страхування ризиків по їх неповерненню. Іншими словами рівень розміру кредитних ставок можна вважати пропорційним до рівня надійності грошового ринку, за умови, якщо тільки банки навмисно не завищують / занижують його у маркетингових цілях. Також слід зауважити, що значною мірою на процентні ставки по кредитах, відіграє вартість залучених банком ресурсів. Частіше за все під такими розуміють відсоткова ставка по міжбанківських кредитах та відсоток по депозитах. Останній має особливо сильний вплив на відсоткові ставки за кредитами в Україні. Аналізуючи динаміку даних показників протягом останніх років в Україні, можна зробити висновок про значну кореляцію між ними. Відсоткова ставка по міжбанківським кредитах має значно менший вплив, що було особливо помітним з приходом фінансової кризи до України (рис. 2).

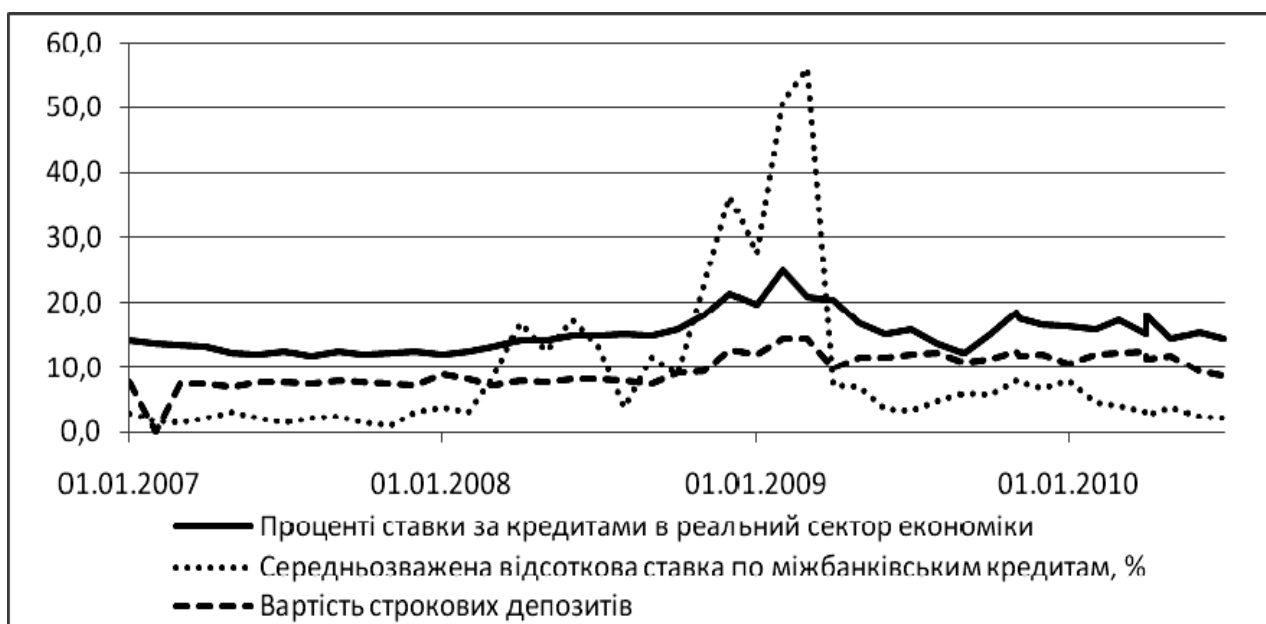

Рис. 2. Динаміка процентних ставок за кредитами, депозитами та міжбанківськими кредитами протягом 2007–2010 років (на основі [8])

Наступним фактором ціноутворення на банківські кредити є попит і пропозиція які склались на кредитному ринку. Даний фактор, є надзвичайно важливим, оскільки його вплив відображається не лише на ціні банківського продукту, але й на репутації банку, його рейтингових показниках, клієнтській базі тощо, оскільки надто завищені процентні ставки по кредиту, порівняно з цінами банків-конкурентів на аналогічні банківські продукти неминуче призводять до падіння довіри до даного банку з боку клієнтів і до втрати певної їх частини,

власне як і надто занижені. Тому у процесі ціноутворення на банківські продукти банками, як правило, встановлюються схожі ціни, основні відмінності яких можуть обумовлюватись лише окремими маркетинговими позиціями, чи стратегіями банків.

Доповнюючим вищевказаний фактор можна вважати фактор розмірів кредитних ставок банків-конкурентів, при ціноутворенні на власні банківські продукти. Даний фактор, є обов'язковим для врахування з огляду на те що, аналіз конкурентних цін, а також їх сприйняття фактичними і потенційними клієнтами, дозволяє визначити прийнятні ціни на власні кредитні кошти, розробити вірну маркетингову позицію по продажу власних кредитних ресурсів, збільшити власну частку на ринку банківських послуг або стабілізувати її та таке інше[4]. І хоча, поле для проведення вказаних маневрів є досить обмеженим, за рахунок того що ціни на банківські кредити є достатньо схожими, своєчасне і професійне врахування цін конкурентів дає можливість раціонально організувати процес власного ціноутворення і встановити максимально привабливу ціну на кредитні кошти як для клієнтів так і для банку. В українській практиці, даний фактор має значний вплив, особливо для малих банків, які змушені слідувати у своїй ціновій політиці за банками лідерами та в такий спосіб втратити потенційні прибутки.

Крім того, можна стверджувати про тісний взаємозв'язок відсотку на кредит з грошовою масою (грошовий агрегат М2) та інфляцією. Згідно неокласичної концепції існує обернений взаємозв'язок між обсягами грошової маси та процентними ставками на банківському ринку. Дана закономірність сформульована А. Маршалом як закон попиту та пропозиції: чим вища пропозиція грошей, тим нижча їхня ціна, тобто процента ставка. Зазвичай даний фактор застосовується центральним банком шляхом продажу та придбанням у комерційних банків цінних паперів, емітованих Національним банком України. Такий інструмент є досить дієвим особливо в короткостроковому періоді. Рівень інфляції має прямий вплив на відсоток по банківським кредитам, тобто за умови більш високих інфляційних очікувань банки намагаються встановити вищі відсоткові ставки по кредитах. В Україні дану динаміку можна чітко простежити при дослідженні довгострокового періоду, тобто з 1991 року і до сьогодні, коли відбувалися значні коливання вказаних факторів, які в свою чергу викликали відповідну зміну відсотку по банківським кредитам. В останні роки, в Україні грошова маса та рівень інфляцією не відзначаються занадто бурхливою динамікою, а отже їхній вплив на коливання кредитних банківських ставок є мінімальним.

Ще одним важливим фактором ціноутворення на банківські кредити є рівень облікової ставки Національного банку України, який визначальним чином впливає на вартість кредитних коштів банку, оскільки розмір облікової ставки використовується банками як базова частка ціни банківського ресурсу, до якої у подальшому додається маржа. Таким чином розмір облікової ставки безпосередньо впливає на розмір кредитної ставки [6]. З появою теорії монета ризику облікова ставка розглядалась в першу чергу як головний інструмент регулювання економічних процесів у країні, в першу чергу інструмент керування рівнем банківського відсотку та грошової маси, і на сьогодні в американській економіці облікова ставка Федеральної резервної системи США є одним з головних інструментів управління грошовою масою, процентними ставками та економічними процесами у країні. Крім того, прийнято вважати, що зміна облікової ставки справляє психологічний вплив на користувачів банківським послугами, вказуючи на очікування росту або зниження відсоткових ставок. Однак в Україні у повній мірі стверджувати що ціна кредитних коштів банку напряму прив'язана до облікової ставки НБУ неможна, оскільки банки вправі як безпідставно завищувати їх ціну так і знижувати її. В Україні протягом останніх років все більше помітна тенденція відхилення процентних ставок за кредитами від облікової ставки НБУ. Проте це лише вказує на суттєвий вплив інших чинників. В свою чергу, якщо прослідити динаміку облікової ставки НБУ за останні роки, з впевненістю можна сказати, що будь яка зміна останньої веде до відповідного коливання процентних ставок за кредитами комерційних банків (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка кредитного відсотку комерційних банків та облікової ставки НБУ за період 2007–2010 роки (на основі [8])

ВИСНОВКИ

Прибутковість активних операцій комерційного банку є необхідною умовою його стабільної нормальної діяльності. Центральне місце в даному питанні посідає ціноутворення на банківські кредити, які мають бути основою формування загального прибутку комерційного банку. Дуже важливо при формуванні цінової політики банку врахувати всі фактори ціноутворення на кредити, особливо макроекономічні, оскільки саме дана група факторів є важко прогнозованими та повністю некерованими. Цілий ряд макроекономічних чинників має вплив на ціноутворення на банківські кредити в Україні. Характеризуючи вплив всіх перелічених макроекономічних чинників, слід сказати, що найсуттєвіший вплив на ціноутворення на банківські кредити в Україні має такий фактор як депозитна ставка, оскільки саме депозити є джерелами для активних операцій комерційних банків. Також слід відзначити, що значний вплив на кредитний відсоток в Україні має облікова ставка НБУ. І хоча даний показник є менш впливовим все ж за останні 3 роки будь-яка зміна облікової ставки НБУ обов'язково позначалася на рівні кредитного відсотку в Україні, отже даний інструмент регулювання є дієвим важелем стимулювання або утримання економічного розвитку. Перелічені вище фактори є обов'язковими для врахування при формуванні цін комерційних банків на кредити. Окрім того, наведена динаміка вказує на значну конкуренцію та ринковий характер відносин в банківському секторі України, оскільки загальна динаміка кредитного відсотку банків пояснюється змінами основних ринкових факторів банківського ціноутворення на кредити.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аванесова І. Передумови регулювання кредитної діяльності в Україні : історія і сучасність / І. Аванесова // *Банківська справа*. – 2002. – № 4. – С. 64–79.
2. Гальчинський А. С. Теорія грошей / А. С. Гальчинський. – К. : Основи, 1998. – 413 с.
3. Заруцька О. Тенденції ціноутворення банківського процентного продукту / О. Заруцька, В. Коваленко // *Вісник НБУ*. – 2002. – № 8. – С. 36–38.
4. Захарова О. П. Формування факторів впливу та стан відсоткових ставок за банківськими кредитами / О. П. Захарова // *Науковий вісник Волинського держ. Ун-ту ім. Лесі Українки*. – Луцьк : ВДУ ім. Лесі Українки. – 2003. – № 7. – С. 80–85.
5. Формування вартості кредитів у країнах з перехідною економікою та вплив на неї облікової ставки : Інформаційно-аналітичні матеріали / За ред. О. І. Кіреєва, М. М. Шаповалової. – Київ : Центр наукових досліджень НБУ, 2004. – 86 с
6. Плеханов Ю. О некоторых факторах ценообразования на рынке банковских услуг / Ю. Плеханов // *Банковское дело*. – 2007. – № 6. – С. 83–86.
7. *Бюлетень НБУ : аналітично-статистичне видання Національного банку України* // Національний банк України. – 2010. – № 8 (209).